

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ: ΜΙΑΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΘΕΜΑ Α1

α. Οργανικός Νόμος

Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε από την Κρητική Πολιτεία με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

β. Τυπογραφείο Τραπεζούντας

Το ελληνικό τυπογραφείο, το οποίο εγκαταστάθηκε το 1880 στην Τραπεζούντα, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία ενός αγωνιστικού κλίματος για την αντικατάσταση του οθωμανικού καθεστώτος από ένα ελεύθερο και δημοκρατικό πολίτευμα.

γ. Ηνωμένη Αντιπολίτευσις

Κάτω από τις συνθήκες της πλήρους διάστασης απόψεων Βενιζέλου-πρίγκιπα Γεωργίου, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Σ
- β. Σ
- γ. Σ
- δ. Σ
- ε. Λ

ΑΡΕΙΤΟΛΑΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

ΘΕΜΑ Β1

Ο Βενιζέλος, ως πρωθυπουργός της Ελλάδας, με το οξύτατο πολιτικό του αισθητήριο γνώριζε ότι δεν είχε φτάσει ακόμη το πλήρωμα του χρόνου. Στις επίμονες παρακλήσεις των συμπατριωτών του Κρητών απαντούσε αρνητικά και φαινόταν δυσάρεστος. Η σταθερή άρνησή του να επιτρέψει την είσοδο Κρητών

βουλευτών στο ελληνικό κοινοβούλιο προκάλεσε στην Κρήτη ισχυρές αντιδράσεις. Αναταραχή εκδηλώθηκε στα τέλη του 1911 και συγκροτήθηκε πάλι στο νησί Επαναστατική Συνέλευση (3 Ιανουαρίου 1912), ενώ άρχισαν να οργανώνονται και ένοπλα τμήματα.

Εκείνο που δεν είχε κατορθώσει να λύσει η διπλωματία, το έλυσε ο πόλεμος. Ευθύς μετά την έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων (Οκτώβριος 1912) οι πύλες του ελληνικού Κοινοβουλίου άνοιξαν για τους Κρήτες βουλευτές, που έγιναν δεκτοί με εκδηλώσεις απεριόριστου πατριωτικού ενθουσιασμού. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων ανέγνωσε Ψήφισμα, σύμφωνα με το οποίο «η Ελλάς αποδέχεται όπως του λοιπού ενυπάρχει κοινόν Κοινοβούλιον διά το ελεύθερον Βασίλειον και διά την νήσον Κρήτην». Αλλά ο Βενιζέλος δεν προχώρησε περισσότερο, για να μη διαταράξει τις σχέσεις του με τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις, εν όψει και του πολέμου που είχε αρχίσει. Αρκέστηκε να αποστείλει στην Κρήτη ως Γενικό Διοικητή το φίλο του Στέφανο Δραγούμη, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 12 Οκτωβρίου 1912.

Τα γεγονότα εξελίχθηκαν ταχύτατα, καθώς ήταν πλέον ορατή η ήττα της Τουρκίας. Στην πράξη η ένωση είχε συντελεστεί και απλώς έμενε η επικύρωσή της με την υπογραφή μιας διεθνούς συνθήκης. Στις 14 Φεβρουαρίου 1913 αφαιρέθηκαν από το φρούριο της Σούδας οι σημαίες των Μ. Δυνάμεων και της Τουρκίας. Όλα τα σύμβολα της τουρκικής επικυριαρχίας, αλλά και της κηδεμονίας των Μ. Δυνάμεων, είχαν πλέον εξαφανιστεί από την Κρήτη

ΘΕΜΑ Β2

Λίγες μέρες πριν από τη ρωσική κατοχή της πόλης, τον Απρίλιο του 1916, έγινε η παράδοση της Τραπεζούντας από τον Τούρκο Βαλή Μεχμέτ Τζεμάλ Αζμή μπέη στο μητροπολίτη Χρύσανθο, ο οποίος λόγω της συνετής πολιτικής του απέναντι στους μουσουλμάνους της περιοχής, έγινε δεκτός, από τους Ρώσους αλλά και από τους προξενικούς εκπροσώπους των άλλων κρατών, ως ηγέτης στην ευαίσθητη περιοχή, όπου ήταν ακόμη νωπές στους κατοίκους οι μνήμες από τις σφαγές και τις εχθροπραξίες. Η δίχρονη προεδρία του Χρύσανθου ήταν ένα αληθινό διάλειμμα δημοκρατίας και αρμονικής συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων. Το Φεβρουάριο του 1918 η κατάσταση είχε αλλάξει ριζικά, όταν ύστερα από την επικράτηση των μπολσεβίκων το 1917, ο ρωσικός στρατός εγκατέλειψε την Τραπεζούντα και η περιοχή ξαναπέρασε στην κατοχή των Νεοτούρκων.

Παράλληλα με τον παν-ποντιακό αγώνα των Ελλήνων της Ρωσίας, ο Χρύσανθος επισκέφθηκε το Εριβάν και διαπραγματεύτηκε με τους Αρμένιους, καθώς επίσης και με τους μουσουλμάνους του Πόντου, μια μορφή συνομοσπονδίας. Ωστόσο, η αμοιβαία καχυποψία έγινε αιτία να χαθεί πολύτιμος χρόνος, ο οποίος αποδείχθηκε μοιραίος, εξαιτίας των γρήγορων πολιτικών εξελίξεων

ΘΕΜΑ Γ1

Η ανθελληνική πολιτική των νεοτουρκικών κυβερνήσεων διαμόρφωσε μία εξαιρετικά δυσμενή κατάσταση διαβίωσης για τους Έλληνες του Πόντου. Οι διώξεις των Νεοτούρκων σε συνδυασμό με τις εξαγγελίες του Ουίλσον σχετικά με την αυτοδιάθεση των λαών αφύπνισε τους Πόντιους να αγωνιστούν για την επίλυση του εθνικού τους ζητήματος.

α] Η κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο Συνέδριο της Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δε συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Στο πόνημα «**Ελευθέριος Βενιζέλος, Από το όραμα της Μεγάλης Ελλάδας, Εξόριστος στο Παρίσι**», εκδ. **ΤΑ ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, τόμος Β (δευτερογενής πηγή)** αναφέρεται ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέβαλε ανεπίσημα υπόμνημα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις

τον Ιανουάριο του 1919 με το οποίο πρότεινε το βιλαέτι της Τραπεζούντας και των Αδανών να συμπεριληφθεί στο ανεξάρτητο Αρμενικό Κράτος, το οποίο θα αποτελούσαν οι αρμενικές και ρωσικές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Πρότεινε το νέο κράτος να βρίσκεται υπό την Κηδεμονία μίας Μεγάλης Δύναμης η οποία θα το κηδεμονεύει σύμφωνα με τις εντολές της ΚΤΕ. Επίσης απαίτησε να εγγυηθούν την αυτονομία του ελληνικού πληθυσμού.

β] Η πρόταση του Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποιήσαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό. **Πιο αναλυτικά, στο ιστορικό ένθετο της εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ** δηλώνεται ότι η πρόταση του Βενιζέλου προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Κεντρικής Ενώσεως Ποντίων. Η απάντηση του Βενιζέλου στις αντιδράσεις αυτές προς τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Ρέπουλη ότι επιβαλλόταν κάποια από τις διεκδικήσεις να θυσιαστεί για να μπορέσει στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεών του να κερδίσει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη.

Τον Βενιζέλο επισκέφτηκε τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. **Στη μεταπτυχιακή εργασία της Χρυσοστομίδου Ειρήνη, Ποντιακή Δημοκρατία «Το όραμα της ίδρυσης και η πορεία στο πλαίσιο των πολιτικών ζυμώσεων και των διπλωματικών παιχνιδιών στην Ευρώπη μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.»**, Κομοτηνή 2010 (δευτερογενής πηγή) αναφέρεται ότι αυτός που είχε αναλάβει την εκπροσώπηση των ποντιακών θέσεων στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης ήταν ο Μητροπολίτης Χρύσανθος, ο οποίος μαζί με τον τοποτηρητή του Πατριαρχικού Θρόνου, μητροπολίτη Προύσας Δωροθέο και τον Πατριαρχικό σύμβουλο, επισκέφτηκε το Παρίσι για να υπερασπιστεί τα αλυτρωτικά αιτήματα των Ποντίων. Με υπόμνημα υποστήριξε ότι στο βιλαέτι της Τραπεζούντας, σε ένα τμήμα του βιλαετίου της Σεβάστειας και της Καστανομής ζουν 600.000 Έλληνες, που μαζί με τους Έλληνες που είχαν ήδη από το 1880 καταφύγει στον Καύκασο και την Νότια Ρωσία λόγω της κακοδιοίκησης των Τούρκων φτάνουν τους 850.000. Οι Έλληνες που ζούσαν πλέον στον Καύκασο και τη Νότια Ρωσία περιμένουν την απελευθέρωση του Πόντου για να επιστρέψουν σε αυτόν. Στο υπόμνημα αιτούταν τη δημιουργία «Αυτόνομου Ελληνικού Κράτους».

γ] Οι περισσότεροι από τους αντιπροσώπους των Δυνάμεων, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Προεδρος των ΗΠΑ Ουίλσον απάντησε : «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας». **Η Χρυσοστομίδου Ειρήνη** συμπληρώνει πάνω σε αυτά ότι ο Χρύσανθος εξέθεσε τις διεκδικήσεις των Ελληνοποντίων στον Γάλλο πρωθυπουργό Πονανκαρέ, στην αγγλική αποστολή, στον Κλεμανσώ στον οποίο έδωσε και επιπλέον σημείωμα και στον πρόεδρο των ΗΠΑ Ουίλσον, στον οποίο πρότεινε μάλιστα τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους υπό αμερικανική εντολή. Οι συζητήσεις όμως του Χρύσανθου δεν εξασφάλισαν τη δέσμευση των Μεγάλων Δυνάμεων για τη δημιουργία αυτόνομου κρατικού μορφώματος στον Πόντο. Μάλιστα οι Βρετανοί και Αμερικανοί αντιπρόσωποι δέχτηκαν την ένταξη της Τραπεζούντας και της Αργυρούπολης στην Μεγάλη Αρμενία, της Σμψούντας στην Τουρκία και του Λαζιστάν στην Γεωργία.

Ο αγώνας των Ποντίων για την επίτευξη του εθνικού τους οράματος συνεχίστηκε μέχρι και την υπογραφή της Σύμβασης της Λοζάνης το 1923, οπότε ο ελληνισμός του Πόντου αναγκάστηκε σε ανταλλαγή όπως και όλοι οι υπόλοιποι Έλληνες της Τουρκίας.

ΘΕΜΑ Δ1

Το κίνημα στο Θέρισο ξέσπασε το Μάρτιο του 1905 εξαιτίας του συντηρητικού χαρακτήρα του πρώτου κρητικού συντάγματος του 1899 και της αναποτελεσματικής πολιτικής του Πρίγκιπα σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του εθνικού ζητήματος των Κρητών.

α] Το κίνημα του Θέρισου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαπραγματεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μία νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Αυτή η νέα ρύθμιση αναλύεται **στο παράθεμα από την Ιστορία των Ελλήνων (δευτερογενής πηγή)**, καθώς υπογραμμίζεται ότι οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων διαπίστωσαν ότι δεν υπήρχε άλλη επιλογή για την λύση του κρητικού ζητήματος από την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και ότι ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν ήταν το πρόσωπο που θα μπορούσε να εξασφαλίσει την εξομάλυνση της πολιτικής κατάστασης στην Κρήτη. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. ενώ όπως συμπληρώνεται από το παράθεμα, οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων συμφώνησαν να χορηγήσουν στην Κρήτη νέο δανείο ύψους 9.300.000 γαλλικών φράγκων και να παρατείνουν την αποπληρωμή των τόκων του πρώτου δανείου μέχρι το 1911.

Η πολιτική του Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β΄ Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. Με νέα απόφαση νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α΄ το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Υπάτο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου). **Το τελευταίο επιβεβαιώνεται και από την Ιστορία των Ελλήνων** στην οποία μάλιστα αναφέρεται ότι η απόφαση αυτή προβλεπόταν και από το κείμενο των μεταρρυθμίσεων.

Μετά τις εξελίξεις αυτές ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν μπορούσε πια να παραμένει στην Αρμοστεία της Κρήτης. Σε αυτό το σημείο, **το παράθεμα** αναφέρει ότι ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν ήθελε να δεχτεί το νέο Σύνταγμα με την πρόφαση ότι αυτό θα έθετε σε κίνδυνο το εθνικό ζήτημα της Κρήτης. Οι Μεγάλες Δυνάμεις όμως δεν άφησαν κανένα περιθώριο συνδιαλλαγής. Αλλά και η κυβέρνηση Θεοτόκη **συντασσόταν με τις εξελίξεις στην Κρήτη**. Παρά τις επίμονες παρακλήσεις των αντιβενιζελικών φίλων του, εκείνος υπέβαλλε την παραίτησή του (12 Σεπτεμβρίου 1906) και αναχώρησε από την Κρήτη. Ο βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος Α΄ υπέδειξε ως νέον Υπάτο Αρμοστή τον Αλέξανδρο Ζαΐμη. Το κρητικό ζήτημα είχε εισέλθει πλέον στη φάση της οριστικής λύσης.

β] Ο Αλέξανδρος Ζαΐμης, έμπειρος πολιτικός πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδας και μετέπειτα Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 18 Σεπτεμβρίου 1906. Οργανώθηκε για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, δηλαδή ο πρώτος στρατός του νησιού (1907), που εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη, όπως φάνηκε αργότερα στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913. Η παρουσία ξένων στρατευμάτων κατέστη πλέον περιττή και οι Δυνάμεις αποφάσισαν να εκκενώσουν την Κρήτη μέσα σε ένα χρόνο, με μόνη εγγύηση την ασφάλεια των μουσουλμάνων της νήσου. Ένα ευχαριστήριο Ψήφισμα της Κρητικής Βουλής (21 Μαΐου 1908) προς τις Δυνάμεις ήταν η επίσημη πολιτική πράξη χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μ. Δυνάμεων. **Ο ίδιος ο Βενιζέλος μάλιστα σε ομιλία του προς τον κρητικό λαό (πρωτογενής πηγή)** αμέσως μετά την εκκένωση της νήσου από τα ξένα στρατεύματα παραδέχεται ότι η ξένη στρατιωτική παρουσία είχε χαρακτήρα απελευθερωτικό και ο ρόλος της ήταν να προστατεύει την

Κρήτη, όμως δεν μπορεί να μην αποδεχτεί κανείς ότι περιόριζε την ελευθερία των Κρητών. Σε όσους ισχυρίζονταν ότι με την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων δεν απελευθερώθηκε το νησί, αφού η Πολιτοφυλακή ήταν μία μέγα μορφή κυριαρχίας, ο Βενιζέλος απάντησε ότι η εκτίμηση αυτή αποτελεί πλάνη, αφού από τη στιγμή της εκκένωσης και εξής ο κρητικός λαός είναι αυτός που αναλαμβάνει εξολοκλήρου την εξουσία του τόπου του. Το νησί έπρεπε πλέον να κινείται με τις δικές του δυνάμεις στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος.

Η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα δεν επιτεύχθηκε το 1908, όμως οι εσωτερικές αλλαγές που προέκυψαν από το κίνημα στο Θέρισο, αποτέλεσαν τις βασικότερες κατακτήσεις του κρητικού λαού για την ικανοποίηση του εθνικού του οράματος. Στα επόμενα χρόνια μέχρι το 1913 θα κλιμακωθεί η κατάσταση, για να ενωθεί η Κρήτη με την Ελλάδα.

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος